

Handläggare
Ann Gardeström
Telefon: 08-50825411

Till
Socialnämnden

Svar på remiss av delbetänkandet Boende utanför det egna hemmet - placeringsformer för barn och unga (SOU 2014:3)

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden hänvisar till tjänsteutlåtandet som svar på remissen.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Gillis Hammar
Förvaltningschef

Fredrik Jurdell
Avdelningschef

Sammanfattning

Delbetänkandet innehåller förslag till förändringar av lagstiftningen som rör placeringar av barn och unga inom socialtjänsten. Betänkandet är en första del av en större utredning som tillsattes av regeringen den 12 juli 2012 med syftet att se över lagen med särskilda bestämmelser för barn och unga (LVU). Genom tilläggsdirektiv i juni 2013 fick LVU-utredningen i uppdrag att se över olika placeringsalternativ för barn och unga.

Beträffande familjehemsvården innehåller betänkandet bl.a. förslag på tillståndsplikt för företag som förmedlar jour- och familjehem och höjda krav på utredning och utbildning av jour- och familjehem. Förslagen innebär ökade krav på kommunerna, men det föreslås också att en ny nationell aktör skapas som ska stödja kommunerna i kunskapsutvecklingen av familjehemsvården.

Betänkandet föreslår en ny bestämmelse i SoL för att tydliggöra och reglera samtliga placeringsalternativ som förekommer inom socialtjänsten. Två nya former av placering läggs till de som finns idag (familjehem och HVB), ”boende för stöd och tillsyn” och ”behandlingsverksamhet med familjeboende”.

Förvaltningen anser att utredningens förslag i stort är bra och att de överensstämmer med många av de krav på förändringar av lagstiftningen som har synliggjorts inom det förbättrings- och utvecklingsarbete inom familjehemsvården som förvaltningen haft i uppdrag att arbeta med under senare år. Flera av de förslag som utredningen föreslår har staden redan förverkligat genom de riktlinjer för familjehemsvård som antogs av kommunfullmäktige i januari 2014, såsom krav på utbildning av familjehem och registerkontroll.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat till socialnämnden ärendet ”Remiss av Delbetänkandet Boende utanför det egna hemmet - placeringsformer för barn och unga (SOU 2014:3)”. Övriga remissinstanser i staden är stadsledningskontoret, utbildningsnämnden samt Skarpnäcks, Spånga-Tenstas och Södermalms stadsdelsnämnder.

Ärendets beredning

Detta ärende har beretts inom strategiska enheten, avdelningen för stadsövergripande sociala frågor.

Ärendet

Regeringen beslutade den 12 juli 2012 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Av direktiven framgår att även vissa frågor som rör socialtjänstlagen (2001:453, SoL) ingår i uppdraget (dir. 2012:79). Syftet är att ytterligare stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för barn och unga. Utredningen antog namnet ”Utredningen om tvångsvård för barn och unga”.

Genom tilläggsdirektiv i juni 2013, (dir.2013:74), har utredningen dessutom fått uppdraget att se över olika placeringsalternativ för barns och ungas boende, vård och fostran enligt SoL och LVU och att lämna förslag till flera alternativ än vad som finns idag. Förslagen ska svara mot barns och ungas skiftande behov, säkerställa god kvalitet och kostnadseffektivitet i verksamheten och tillgodose barns och ungas behov av skydd.

Delbetänkandet behandlar även vissa frågor som ingår i LVU-utredningens ursprungliga direktiv. Det gäller bland annat att kraven på familjehems- och jourhemsföräldrars lämplighet bör skärpas, att privata verksamheter inom familjehemsvården i vissa fall bör vara tillståndspliktiga samt hur kraven bör utformas på verksamheter som befinner sig i gränlandet mellan familjehem och hem för vård eller boende (HVB). I betänkandet behandlas dessutom en rad andra frågor som är av vikt för att ge förutsättningar för en god och säker vård.

Förslagen i korthet

Definitioner och begrepp

Utredningen menar att socialtjänstlagens begrepp ”vård” behöver förtydligas då det idag används både för att beskriva innehållet och som ett övergripande begrepp. Utredningen föreslår att ”vård” ska användas som ett övergripande begrepp för att beskriva insatser och åtgärder enligt en viss lagstiftning, i det här fallet SoL och LVU. Innehållet kan bestå av omvårdnad, fostran, stöd, tillsyn eller behandling. För att tydliggöra begreppet ”barn och unga” föreslås att med detta ska avses varje människa under 21 år.

Utredningen anser att det nuvarande begreppet ”hem för vård eller boende” bör ersättas med begreppet ”hem för omvårdnad och behandling (HOB)”, som på ett bättre sätt speglar innehållet i insatsen. Med hem för omvårdnad och behandling ska avses ett boende inom socialtjänsten som tar emot enskilda för omvårdnad och behandling. I verksamheten ska personal finnas tillgänglig i verksamhetens lokaler.

Utredningen anser vidare att definitionen av begreppet familjehem behöver ändras. Utredningen anser att ett familjehem ska kännetecknas av att uppdraget är personligt och erbjuder det placerade barnet en familjetillhörighet. Om hemmet i stället drivs som näringsverksamhet, ska HVB-tillstånd finnas. Enligt den föreslagna definitionen ska med familjehem avses *ett enskilt hem*

som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande omvårdnad och fostran, eller vuxna för omvårdnad, och som inte bedrivs som näringsverksamhet.

Utredningen anser det problematiskt från kvalitets- och säkerhetsaspekter att ett familjehem tar emot flera barn, men anser dock inte att det är lämpligt att i lag reglera hur många barn som får placeras i varje hem. En helhetsbedömning måste göras och socialnämnden har ett ansvar för att de barn som placeras får en trygg och säker vård i familjehemmet. När det gäller familjehem med fler än tre placerade barn och unga som inte är syskon föreslår utredningen att den placerande kommunen ska bli skyldig att anmäla detta till IVO (Inspektionen för vård och omsorg) som underlag för myndighetens beslut om tillsyn.

Krav på familjehem och jourhem

Dagens bestämmelser är oklara när det gäller utredning av ett familjehem eller jourhem. Utredningen föreslår att en särskild bestämmelse förs in i SoL om utredningen av familjehems och jourhems allmänna lämplighet. Utredningen ska leda fram till ett beslut i fråga om generellt medgivande med en bedömning av hemmets allmänna förutsättningar att erbjuda barn god omvårdnad och fostran. Denna bedömning ska utgå från de särskilda krav som bör ställas på familjehemsföräldrar avseende lämplighet och personliga egenskaper.

Enligt en annan bestämmelse i SoL ska det framgå att hemmet har förutsättningar att ta emot ett specifikt barn, utöver allmän lämplighet.

Utredningen föreslår vidare att en bestämmelse förs in i SoL om obligatorisk kontroll i Rikspolisstyrelsens misstanke- och belastningsregister vid utredningar av tilltänkta familjehems- och jourhemsföräldrar för barn. Sådan registerkontroll ska också göras i samband med varje ny placering av ett barn i ett familjehem och vid omprövning av medgivande för jourhem.

Det finns sedan den 1 januari 2013 ett lagstadgat krav på socialnämnden att tillhandahålla utbildning till blivande familjehemsföräldrar. Utredningen föreslår utvidgning till att grundläggande utbildning ska vara ett krav för ett uppdrag som rör barn. Socialnämnden får därmed inte anlita familjehems- eller jourhemsföräldrar som inte har genomgått eller avser att genomgå utbildning innan eller i nära anslutning till att uppdraget påbörjas.

Utredningen föreslår vidare att socialstyrelsen ska få i uppdrag att sprida kunskap om kommunens möjlighet att förbjuda personer att ta emot andras barn i sitt hem. Bestämmelsen används enligt utredningens bedömning alltför sällan.

Utredningen föreslår att medgivande för privatplacering ska regleras i en egen bestämmelse i SoL. För medgivande krävs att hemmet kan erbjuda god vård och fostran och registerkontroll ska alltid ske.

Utredningen föreslår att samma krav på familjehem ska gälla även då placering sker enligt LSS.

Utredningen föreslår att en bestämmelse ska föras in i Socialtjänstförordningen med krav på regelbunden nationell verksamhetstillsyn av familjehems- och jourhemsvården, dvs. tillsyn av hur socialtjänsten planerar och genomför vården.

Jourhem

Utredningen föreslår ett förtydligande av begreppet jourhem. Ett jourhem ska vara ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig omvårdnad och fostran och som inte bedrivs som näringsverksamhet. Utredningen anser att en tydligare reglering behövs för att stärka tryggheten och säkerheten för de barn som placeras i jourhem. Varje socialnämnd som planerar att använda ett hem som jourhem ska fatta ett beslut om medgivande. Medgivandet ska vara förenat med villkor gällande målgruppen för att inte blanda barn och ungdomar med olika åldrar och behov. Medgivandet ska omprövas årligen och innehålla en aktuell registerkontroll.

Utredningen menar att placeringar i icke utredda hem hos anhöriga eller andra närstående ska begränsas i tid och kunna pågå under längst tre månader.

Konsulentstöd verksamhet

Utredningen konstaterar att roll- och ansvarsfördelningen mellan ansvarig socialsekreterare och konsulent i vissa fall är oklar och att socialtjänsten ibland överlåter myndighetsuppgifter till de privata verksamheterna, trots att dessa inte har något vårdansvar för det placerade barnet. Utredningen föreslår att tillstånd ska krävas från IVO för att få bedriva konsulentstöd verksamhet. Tillstånd för verksamheter av detta slag ska lämnas endast om de uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet. Utredningen menar att införande av tillståndsplikt för den konsulentstödda

familjehemsvården är en viktig förutsättning för att uppnå en säker och trygg vård i familjehem och jourhem. Tillståndsplikt underlättar också tillsyn av verksamheterna och bidrar till nationell överblick av området.

Utveckling av familjehemsvården

Utredningen understryker betydelsen av att socialnämnden tillgodoser behovet av resurser i den egna organisationen för rekrytering, samt för stöd och handledning. Utredningen konstaterar att placering i familjehem är den vanligaste vårdformen för barn och unga men att familjehemmen har fått ett allt mer komplext uppdrag och förväntas ta emot barn och unga med allvarliga beteendeproblem.

I hela landet har det under lång tid varit svårt att rekrytera tillräckligt många familjehem. Målgruppen för familjehemsvård har förändrats och familjehem förväntas ofta tillgodose ett kvalificerat vårdbehov för tonåringar med stora särskilda behov. För att upprätthålla en hög kvalitet och kunna anpassa hemmen till barnets behov krävs att det finns ett antal familjer att välja mellan. Utredningen föreslår att en nationell aktör får ett tidsbegränsat uppdrag att ta fram material och initiera informationsinsatser till allmänheten för att öka intresset för att bli familjehem. Utredningen föreslår också att ett nationellt centrum skapas för att stödja och utveckla familjehemsvården.

Nya placeringsformer

Utredningen föreslår att två nya placeringsformer förs in i SoL för att tillgodose behovet av differentierad vård. Den ena benämns ”boende för stöd och tillsyn”, motsvarande det som idag kallas för stödboende. Boende för stöd och tillsyn föreslås i första hand tillgodose behovet av placering för 17-åringar och äldre som behöver träna för ett eget boende och förbereda sig för ett självständigt vuxenliv, under säkra och trygga former med tillsyn av personal.

Den andra placeringsformen som utredningen föreslår ska föras in i SoL benämns ”behandlingsverksamhet med familjeboende”. Här avses en verksamhet som tar emot enskilda för omvårdnad och behandling där den enskilde bor i en familj. Minst en av de vuxna ska ha sin huvudsakliga anställning i verksamheten. Denna placeringsform är i första hand tänkt som ett alternativ till placering i HVB. Regelverket föreslås bli liknande det som idag gäller vid HVB. Tillståndsplikt föreslås för boende för stöd och tillsyn om de

tar emot ungdomar under 21 år och för behandlingsverksamhet med familjeboende om denna bedrivs i enskild regi.

En ny bestämmelse i SoL föreslås som ska tydliggöra de placeringsalternativ som kan förekomma för barn och unga inom socialtjänsten. Med de två nya placeringsformerna blir det fyra olika alternativ;

- familjehem
- boende för stöd och tillsyn (stödboende)
- hem för omvårdnad och behandling (HOB)
- behandlingsverksamhet med familjeboende (behandling i familj)

Det ska fortfarande vara möjligt att placera barn tillfälligt i jourhem eller hos närstående.

Konsekvenser av förslagen

Utredningens förslag syftar främst till att öka tryggheten och säkerheten för placerade barn samt till ökad tydlighet och rättssäkerhet. En ökad differentiering av vården för att förbättra anpassningen till barn och ungas behov är ett annat syfte.

Utredningen föreslår ekonomiska compensationer till kommunerna för ökade kostnader för omprövningar och utbildning av jour- och familjehem, till staten för inrättandet av ett nationellt centrum, till IVO för ökade kostnader för tillstånd och tillsyn samt till socialstyrelsen för fortsatta regeringsuppdrag inom området.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är positiv till de föreslagna förändringarna av lagstiftningen. Det rättsliga ställningen för barn och unga kommer genom föreslagna förändringar att stärkas ytterligare och förutsättningarna för en stabilitet i vården förbättras.

Förvaltningen anser att det är bra att lagstiftarens intentioner klargörs genom att oklara begrepp som används inom området tydliggörs och definieras. Nya målgrupper, som gruppen ensamkommande flyktingbarn, har tillkommit inom den sociala barn och ungdomsvården och förvaltningen är positiv till att regelverket möjliggör en utveckling av nya vårdformer.

Nya placeringsformer har utvecklats vid sidan om gällande regelverk för att tillgodose ett behov hos kommunerna av ett differentierat utbud. Detta har medfört otydlighet när det gäller ansvaret för insatsen, särskilt gäller detta jourhem och familjehem

som avropas från en privat aktör. Oklarheter kan förekomma om hur många barn som vistas i hemmet, vilka behov dessa har, vilka kommuner eller enskilda företag som har anlitat hemmet m.m.

Förvaltningen ser även positivt på förslaget om förtydligande av reglerna för utredning av familjehem och jourhem och att denna utredning ska utmynna i ett beslut om medgivande.

Flera av de föreslagna förändringarna avseende familjehemsvården har redan införts i Stockholms stad genom riktlinjerna för familjehemsvård; t ex krav på utbildning av familjehem och obligatorisk registerkontroll.

Förvaltningen tycker att det är bra att stödboende och behandling i familjehem förs in som nya placeringsformer i lagstiftningen, det underlättar tydlighet vid upphandling och uppföljning och möjliggör för de leverantörer som erbjuder en god kvalitet att utveckla sitt utbud. Tillståndsplikt medför nationell tillsyn och en överblick av utbudet. När vård sker utanför hemmet är det viktigt med ett tydligt regelverk för att möjliggöra tillsyn och uppföljning.

Förvaltningen anser det positivt att det i utredningen lyfts fram behovet av kompensation till kommunerna för ökade kostnader för omprövningar och utbildning av jour- och familjehem. Vidare instämmer förvaltningen med utredningen att det behövs ett varierat utbud av familjehem för att tillgodose olika behov hos barn och unga och att insatser bör göras för rekrytering samt kontinuerligt stöd och utveckling av familjehemsvården.

Bilaga

Delbetänkandet ”Boende utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga (SOU 2014:3)